

NAKŁAŚĆ (141) *vb pf*

Pierwsze a jasne (w tym 4 r. błędne znakowanie); w formach praet -kłađł, -kłađł-, w part praet act -ą- (20), -a- (1); -ą- : -a- BielKron (8:1); w pozostałych formach drugie a jasne.

inf nakłaść (18). ◇ *fut* 1 sg nakładę (4). ◇ 2 sg nakładziesz (6). ◇ 3 sg nakładzie (5). ◇ 2 pl nakładzicie (1). ◇ 3 pl nakładą (8). ◇ *praet* 2 sg m nakładłeś (2). ◇ 3 sg m nakładł (25). ◇ 3 sg f nakładła (1). ◇ 3 pl m pers nakładli (13). ◇ *plusq* 3 sg m był nakładł (3), nakładł był (1); był nakładł *BierEz, BielKron*; był nakładł : nakładł był *WerGość* (1:1). ◇ 3 pl m pers byli nakładli (2). ◇ *imp* 2 sg nakładź (21). ◇ 3 sg niech nakładzie (1). ◇ 2 pl nakładźcie (2). ◇ *con* 2 sg m by nakładł (1). ◇ *impers praet* nakładzi(o)no (5). ◇ *impers con* by nakładło (1). ◇ *part praet act* nakładszy (18), nakładwszy (3) *Leop, BielSpr, NiemObr.*

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI i XVIII w.

1. *Położyć, włożyć, złożyć wiele (z subiektywnym podkreśleniem wielości); ponere Vulg [czego] (128) :*

a. *Umieścić wewnątrz czegoś, włożyć (65) :* Wezmi bochen chleba ciepłego/ wymi z niego oyrzodke: nakładz Ikier á załzpunthny zalię chlebem/ y przyłóż do ognia *FalZioł* IV 35b, II Id; *GlabGad* E7; *RejFóz* M6v; *Leop Num* 16/17, 18; *Oczko* 4v; *MWilkHist* C3.

nakłaść w co [o mieszaniu składników] (20): Gdi nakraiefz korzenia Pafternakowego á nakładziefz go w czukier/ te⁸⁰ będziefz poziwał na nocz ábowiem chciwość cielefną pobudza *FalZioł* I 105c, I 46b, 92c, 105d, [115²]d, 116a (10); *BielKron* 178; nąkłađź w miód czyfsty/ kwiećia Celidoniey/ przyley wódky rożaney/ warz tho aż wżyfłtká wodká wywrę/ á tym oczy przez chuftkę przegniotfzy pomázuy. *SienLek* 65v, 17, 63v, 64, 67v, 92 (9).

nakłaść w co [o naczyniu lub miejscu wkładania] (18): *FalZioł* I 116d, 141d, 149d; *Leop Num* 16/7; *RejFig* Aa3v; *BielKron* 15, 297, 403, 420; *SienLek* 107v, 123, 127, 154v; *HistRzym* 121; *BielSpr* 45, 74; opfes/ iáko chytry zdraycá/ nąkłađł fobie był w zánadrá kámyfzyczkow drobných zá kofzulę od gołego ciáłá *WerGość* 217; *KlonFlis* H2.

nakłaść za co (3): [rybitwy] rybę iedną która ma ná głowie fkorę iáko miefzek/ thę rybę pułzczą do wody wwiązaną ná długiey nići/ oná rybá wielkość ryb náchwyta/ bo iefth bárzo prętka/ y nąkłađzie zá fkorę ná głowę ryb iných *BielKron* 442v, 420v; *WerGość* 217.

nakłaść do czego [o naczyniu lub miejscu wkładania] (7): *FalZioł* I 70a, II Id [2 r.]; *GroicPorz* mmv; *RejWiz* 160v; [Luter] gdy widzyał lud połpolity iż fie k tym odpułtom obrocił/ á do fkrzyń wiele piędzy nąkłađli opuściwfzy fłowo Boże/ vpominał ie ná kazaniu *BielKron* 191; *HistLan* C2.

nakłaść do czego [o mieszaniu składników] (2): nápoły głowki [kapusty] przekráwáiąc nadobnie ią włożyc/ ćwikiełką przekłádác/ koprzyku do niey nąkłaść/ thedy będzie y fmaczna y czyrwona *RejZwierc* 110v; Y nąkłađli do pokármu mego żołci/ a w prágnieniu moim poiłi mię octem. *BudBib* Ps 68/21[22].

nakłaść w czym (1): Vczyńże w onéy Sadzawce na frzodku doł iákoby kotlinę/ á w onéy kotlinie nąkłađź chróftu *Strum* O4v.

W charakterystycznych połączeniach: nakłaść chrobakow, chrustu, czegoś złego, kadzidla (2), kamfory, kamienia, kamyczkow (2), koprzyku, korzenia, kwiatkow, kwiecia (4), laszczek, liścia, łajen, piędzy (3), rakow, rozg, rozej (2), rurek żelaznych, ruty, ryb, rzeczy gorących, siarki, słoikow, smalcu,

szatwi, ślazu, tłustości, węgla (2), węzów, ziela (2), ziół (3), ziemie, żolci; nakłaść do garnka, do sklenice, do skrzyńki, do skrzyń; nakłaść do pokarmu; nakłaść w cukier, w kokosz, w miód (2), w ocet, w oliwę (2), w wodę (2); nakłaść w garniec (5), w kotliki, w potoki, w sklenice, w torbę, w wor(ecz)ek (3), w zanadra (2); nakłaść za koszulę (2), za skórę.

Przen: o tekście (6) :

a) O wprowadzaniu zmian w tekście (5) : *BudNT przedm b8; Papież ie łobie y z X.K. zmyśla/ y z ordą fwą/ iáko ty łłowa iego o nim świádczą: on tedy bez wíże⁶⁰ wátpienia ielt Antychriftem: wízákże iź wiele rzeczy nie k rzeczy nákladł/ pífmu ś. gwałt czyniąc CzechEp 344, 70, 105, 381.*

W charakterystycznych połączeniach: nakłaść błota, wiele rzeczy; nakłaść do świętego pisma.

b) O umieszczaniu w piśmie (1) : *Náprzod tedy odkłádać to y odrzucáć będe ná ftronę/ czego/ wiele I.M.X.K. w fwym przeciw mnie [...] píánin nákladł CzechEp 103.*

b. Położyć, umieścić na powierzchni; ponere PolAnt; imponere Vulg [czego] (54) : *BierEz C2; FalZioł I 41d, V 62a, 65a; RejFig Aa7; BibRadz 2.Mach 1/21; BielKron 433v, 441v, 450v; Nákladziełz tez iáko pialku złota (marg) wł: A nákladz ná proch (álbo ná pialek.) (—)/ á iáko kámieni potocznych złotá Ofirfkiego. BudBib Iob 22/24; Strum F2, I.*

nakłaść na co, na kogo (13): BierEz H3; FalZioł II lc; BielKron 10v, 48, 83, 261; SienLek 159, 168v; A iuz nápoły grzech ktoby fie nie vpil w dzyeń fwięty/ ábo nie fkakał iako łzalony/ nákladfzy wieńcow ábo iákiego gálęzya ná głowę fwoię. RejPos 225v; Y nábrał Abráhám drew (do) całopalenia y nákladł ná Izáháká łyná fwego BudBib Gen 22/6, Lev 2/1, Iob 22/23; LatHar 166.

nakłaść pod co (1): Ten co dáleko w drogę idzie á chce áby nie vftał/ ma łobie nákláść pod podełzwy pokrzywného liścia/ albo olfzowého SienLek 158v.

nakłaść komu (1): tám ludzie [...] á niźli obvmrą/ nákladą ná fwe mieyfca thowárow/ Pereł/ Koralow/ Serponowcom y Grułczyńcom/ áby im ná ten czas nákladli żywności BielKron 433v.

nakłaść na czym (2): vćiekli [mieszczanie] záfię do miáłthá/ y nákladli w koło murow ná fkale miednic/ dzwonow/ łpiże/ mofiądzu BielKron 250v; BudBib 4.Reg 9/13.

W charakterystycznych połączeniach: nakłaść chleba, cielcow, jelit, kadzidla, kamienia, liścia, miednic, mięsa, pijawek, podeszw, rzeczy (3), serwetow, towarow, wieńcow, ziela, złota, żywności (2); nakłaść na głowę, na naczynie, na ogień (2), na ołtarz, na proch, na węgle; nakłaść na stopniu; nakłaść pod podeszwy; nakłaść kupę, wiele.

Zwrot: »nakłaść drew« [szyk zmienny] (1): BierEz D3; A gdy przyłzli ná mieyfce/ ktore mu Bog opowiedział/ tedy tám połtáwił oltharz/ y nákladł drew [ordinavit ligna] BibRadz Gen 22/9; BielKron 10v, 13, 84v, 419v; Pelopidás Tebáńki w Grecyey/ rozumiejąc iź go nieprzyiaćiel miał gonić do Rzeki/ nákladł drew w koło w thyle wołfká nád rzeką/ przepráwił fie przez rzekę BielSpr 44v.

W przen (5) : Ktory nákladłes znamion/ y cudow [Qui posuisti signa operum et portinta] w ziemi Micraimfkiey BudBib Ier 32/20.

nakłaść komu (1): Przeto ták mowi Iehowá/ oto ia nákláde ludowi temu záwad/ y będą fię powálác ná nich oycowie y łynowie łpołem/ łłáfiad y bliłki iego poginá. BudBib Ier 6/21.

nakłaść na co (3): RejKup bb8v; Leop Ps 65/12; Przydźcie/ przypátrźcie fię łpráwam Iehowy/ ktory nákladł łpułtołzenia ná ziemi. BudBib Ps 45/8[9].

W charakterystycznych połączeniach: nakłaść cudow, dobrego, pokorę, spustoszenia, zawad, znamion; nakłaść ludowi; nakłaść na głowę, na zdradę, na ziemię.

Przen: O pisaniu (1) : Ale iż nákladł X.K. łamże ná kráiu o tym świádectw [...] tedy ie trzebá wybaczyć/ iefliż ony zgodnie rzeczy X.K. fluzą z ftrony iego ktore forytuie wcielenia/ czyli nie. CzechEp 168.

α. *O ładowaniu; ponere Vulg; imponere PolAnt [w tym: czego (9)] (10) : [o ładowaniu arki Noego] żywności im zgotowány nákláść rofkazał. SkarŻyw 270.*

nakłaść do czego (2): vczynił Argus okręt [...] Nakładzły do niego łzpiże y wřzytkiego czego potrzebá BielKron 54, 440v.

nakłaść na co (7): Leop 1.Reg 25/18; RejZwierz 8; BielKron 309v; HistRzym 68; zwolennicy iego/ [Jezusa] [...] przywiedli onę oflicę y z ofłciem/ y nákladli ná nie odzyenia swoiego RejPos 1v; BielSpr 63v; Y porozdzieráli łzáty łwe y nákladł káždy ná ofła łwego/ y wroćili fię do miáftá. BudBib Gen 44/13.

W charakterystycznych połączeniach: nakłaść chorych, drew (2), odzienia, spiże, żywności (2); nakłaść na konie, na osła (3), na wozy; nakłaść pełno.

β. *Przedłożyć przed kimś [przed kogo] (1) : do ktorego [Konstantynusa] fię też oni mili Oycowie/ z krzywdámi łwymi wćiekli/ nákladwřzy prze deń/ rozmaitych libellufzow NiemObr 58.*

γ. *O podawaniu pokarmów; ponere Vulg [przed kim] (2) : BierEz A3; Krol nákladł pokármów przed Belem Leop Dan 14/33.*

c. *Nagromadzić, uskładać, zebrać, złożyć (5) : Krol tedy kazał ofiar do kościoła nákláść/ drzwi zápieczętować á zámknąć/ á łam klucz od kościoła wzyał BielKron 111v; Y nákladł krol łrebrá y złotá [Praebuitque rex argentum et aurem] w Ierufzalimie/ iáko kámieni/ á cedrow nákladł [etiedros dedit] iáko łykomorow BudBib 2.Par 1/15.*

W charakterystycznych połączeniach: nakłaść cedrow, ofiar, srebra.

W przen (2) : Nákladzćie piłma co chcećie/ ia z iednym dziálem ná was poyde/ to iefł z Pawłem S. SkarŻyw 373; CzechEp 139.

d. *Włożyć ubiór lub ozdoby, odziać [czego (pl) na kogo, na co] (3) : RejKup t8 marg; Tu pátrżaj iż ich nie żegna nákladzły pierfcieni ná rękawicze/ áni ich kropi/ áni ich kádzi RejAp 6v.*

Zwrot: »na się nakłaść ubiorow« (1): Ale ktora wřtyd łtráci/ niech ná fię nákladzie/ Co nadrołzłznych vbiorow przedfię cnotá w zdrádzie. RejZwierz 45v.

2. *Zapełnić, napęłnić [co; w tym: czego (2)] (4) : BierEz Q3; Im ciem wćęcej roście imienie, Tym wćętfze czyni pragnienie. Nie ma w łobie dna t[á p]rzepaść, Nie może jej ładny ná[kł]áść BierRozm 20; Aby nafiał łęczmienia pole Aby go nákladł łtog LudWieś A3; Y zebráli/ á nákladli [zwolennicy Pana Jezusa] dwánałcie kofzow odrobin/ jedno s pyęcyorgá chlebá łęczmiennego/ czo zołtáło tym ktorzy iedli. RejPos 80v.*

3. *Powlec warstwą czegoś (5) :*

a. *O zabiegach leczniczych i kosmetycznych; nasmarować, przyłożyć (4) : FalZioł V 100, 117; SienLek 55; A owo záfię iáko łprofná rzecz/ kiedy dobra páni czegoś ták wiele ná twarz nákladzie GórnDworz Gv.*

W charakterystycznych połączeniach: nakłaść liścia, maści; nakłaść do ust; nakłaść na twarz.

b. *O malowaniu powierzchni [na co] (1) : Pozłotki nań [o ulepionej figurce lewka] nákladźy grochu miálto oczy/ Gdy go stłukfzy w moźdzerzu po tym w formie tłoczy. *RejWiz* 14v.*

4. *Przygotować ognisko (4) : Ano patrz w Bábilonie kiedy trzech palono/ Tákież okrutny ogień w piecu nákladźyono *RejWiz* 155, 65v; Y Ítali fludzy y opráwcy ktorzy byli nákladli ogień [*prunam facientes*]/ bo źimno było/ y grzali fię *BibRadz Ioann* 18/18; *BielKron* 185.*

Synonimy: 1. naładować, nałożyć; a. napelnić; 2. nałożyć, położyć.

Formacje współrdzenne cf KŁAŚĆ.

Cf NAKŁADZIONY